

Давня казка (скорочено)

Леся Українка

Розпочинається твір із невеликого вступу, в якому Леся Українка звертається до своїх читачів і просить вибачення за те, що казка, яку вона розкаже, є зовсім не новою, але автор ставить риторичне запитання, чи є взагалі хтось, хто може розповісти те, що люди ще жодного разу не чули.

Частина 1

Леся Українка розпочинає першу частину описом "нещасного поета", який мав талант до віршів, на лице він був звичайним: "от собі - людина божя!". Автор іронічно вказує на те, що співцем поет не був, бо співати не вмів, але попри це пісня його лилася дзвінко і розходилася по усьому світу. До опису поета Українка також додає, що його пісні завжди знаходили аудиторію, бо в них молодь могла знайти "то розвагу, то пораду".

Одного ранку лежав поет на гаю в діброві, складаючи пісні, прямо на стежині. Почувши голосні звуки та стукіт коней, повернув голову та побачив мисливців на чолі з лицарем. Той попросив поета звільнити дорогу, на що співець йому відмовив, сказавши, що тоді його рими-соколята повтікають. Тоді лицар сам звернув з дороги, сказавши, що не має часу зв'язуватися з божевільним:

"Та який ти з біса мудрий! -

Мовить лицар. - Ще ні разу

Я таких, як ти, не бачив".

Лицар пообіцяв, що коли буде повертатися назад, дасть поету гостинця, та й поїхав.

Мисливська юрба розійшлася по гаю, полювали вони цілий день, але нічого не вдалося. Лицар відбився від свого супроводження, їхав у самотині, коли знову побачив поета прямо посеред стежини. Лицар згадав про гостинець, але зрозумів, що забув гроші вдома, на що поет сказав, що багатства в нього стільки, що "його й на тебе стане".

І спалахнув лицар від люті, бо був дуже гордий. Співець почав описувати все своє багатство, що знаходить він у небі, у діброві, у морі, в тому, що завдяки таланту, що він має, може створити все, що забажає, у своїй уяві, що він є вільною людиною:

"Сам я вільний і ніколи

Не зламав чужої волі!".

Лицар засміявся, говорячи про те, що він надає перевагу справжнім речам і віддав би весь химерний світ поета за справжнє графство та за єдиний поцілунок від дівчини, що кохає. Так би, мабуть, могли б вони ще довго сперечатися, якби не надійшла молодь до поета, що змусила його заграти та заспівати пісні. Лицар теж доволі довго слухав чаруючі пісні співця. Закінчується перша частина словами лицаря:

"Що за дивна сила слова!

Ворожбит якийсь, та й годі!".

Частина 2

Починається друга частина розповіддю про поета, що сидів біля віконця цілий день, слухаючи шуми природи і насолоджуючись ними, коли почув він як хтось під'їхав до його хатини. Співець запитав хто ж до нього завітав, коли у відповідь почув, що це Бертольд – лицар, якого зустрів він у гаю. Поет запросив його до хатини. З'ясувалося, що лицар приїхав сюди по справі. У відповідь на запитання поета, сказав, що закохався. Головний герой запитав, чим же він може допомогти. Бертольд розказав історію, що кожна ніч приходить під балкон коханої дівчини, але не знає, чим привернути її увагу. Можливо серенадами, але він зовсім не вміє писати вірші, хоча голос має. У цій справі лицар і звернувся за допомогою. Не звертаючи увагу на обіцянки винагороду, поет погодився допомогти приятелю просто так, попросивши знати ймення та вроду дівчини:

"їй наймення Ізідора,

А вродлива!.. не сказати!..".

Більше не питаючи нічого, поет написав серенаду та й навчив Бертольда грати на мандолині. Лицар щиро подякував співцю та й пішов до своєї коханої. І заспівав Бертольд хвалебну пісню дівчині, яка, тільки-но почувши чарівні слова, вийшла на балкон та кинула лицару квітку з рожі, та й зникла.

Частина 3

Третя частина розказує про весілля Бертольда та Ізидори, прихильність якої лицар здобув серенадою. Описується велике гуляння, на якому було дуже багато людей, але лицар забув покликати поета:

"Хто ж би міг ще пам'ятати

Про якогось там сірому".

Проходить певний час, коли забажалось королеві завоювати чужу країну. Відправляє вона військо на чолі з Бертольдом. Спочатку дуже щастило війську і здобували воне одне місто за іншим, але трапилося раз "місто гордеє, уперте", облога якого тривала довго, воно не здавалося і військо потомилося через голод та злидні. Після декількох невдач звернулися вояки до Бертольда, вимагаючи вивести їх звідти і повертатися додому. Намагався лицар вгамувати їх розумним словом, але не чуло нікого військо, вже й за зброю почали братися. Коли наперед вийшли співці і почали співати пісню про боягузів. Військо попускали очі від сорому та зі словами: "Краще смерть, ніж вічний сором!" кинулися в бій за місто. Не пройшло і дня, як вже місто було взято. На радіщах Бертольд пообіцяв усім співцям винагороду. Вони розказали, що цієї пісні навчив їх один поет, і Бертольд зрозумів, що це є його давній приятель. І сказав він, що по поверненню додому озолотить він співця.

Частина 4

По поверненню додому, славетний лицар звісно ж забув про свої обіцянки, адже слава та гроші задурили йому голову. Окрім всього золота, яке знайшов він на війні, ще й король дав йому винагороду. Став Бертольд заможним графом і зажив собі разом з дружиною у своєму маєтку. Спочатку він був дуже люб'язним до своїх підданих, але

жадібний до багатства, лицар прагнув мати його ще більше і почав ставити "мита, панщину, податки".

І ось якогось дня донесла сторожа графу, що в місті не все спокійно і ходять співці в народі і співають пісні про рівність та волю:

"В мужика землянка вогка
В пана хата на помості;
Що ж, недарма люди кажуть,
Що в панів біліші кості!
У мужички руки чорні,
В пані рученька тендітна;
Що ж, недарма люди кажуть,
Що в панів і кров блакитна!
Мужики цікаві стали,
Чи ті кості білі всюди,
Чи блакитна кров поллеться,
Як пробити пану груди?".

Почувши цю пісню, Бертольдо наказав схопити співця та кинути його в кайдани. Коли з-за мурів замку обізвався голос і розповів, що співців вже є чимале військо, а на чолі у них стоїть одважний лицар – знайомий пана. Бертольдо одразу ж зрозумів про кого йдеться мова і відіслав в хатину до поета свої слуг, наказавши їм передати, що він пам'ятає все, що той для нього зробив, і готовий подарувати йому гарну хату в себе в замку і зробити придворним співцем в обмін на те, що той забуде "різні вигадки лукаві".

Коли ж почув поет всі ці обіцянки, попросив передати, що не погоджується. Він пам'ятає, що сам дав йому і золото, і славу, і якби він міг щось змінити, то кинув би його у болото.

"Не поет, у кого думки
Не літають вільно в світі,
А заплутались навіки
В золотії тонкі сіті.
Не поет, хто забуває
Про страшні народні рани,
Щоб собі на вільні руки
Золоті надіть кайдани!".

Розлютився не на жарт Бертольд, почувши таку гордівливу відмову і наказав повернутися до співця і вже пригрозити йому тюрмою, якщо не покине він складання віршів, що несуть таку загрозу.

Приїхавши в хатину, слуги побачили громаду людей, що схилилися над ліжком співця. Той щось писав на папері та роздавав усім зібраним. Побачивши слуг, юрба розбіглася, а поет погодився піти у в'язницю:

"Так довіку у темниці

Довелось поету жити,
За тюремний спів він мусив
Головою наложити".

І хоча загинув славетний співець, його спадок у вигляді пісень та віршів залишився нащадкам.

Згодом у місті здійнялося повстання, Бертольда вбили, але і по ньому залишився нащадок, який забрав собі і маєток, і пиху.

Так життя і продовжувалося, коли нащадки лицаря готували тюрми для співців, а співці готували гостре слово проти несправедливості та жадібності. А коли це змагання скінчиться, закінчиться й давня казка і настане "правда нова".